

БИРИНЧИ ПРЕЗИДЕНТ ХОТИРАСИ ЁД ОЛИНДИ

30 январь, Тошкент шаҳри. Анъанадагидек, Ислом Каримов номидаги илмий-маърифий ёдгорлик мажмуасига кенг жамоатчилик йиғилди. Президент Шавкат Мирзиёев бу ерга ташриф буюриб, Ислом Каримов ҳайкали пойига гулчамбар қўйди.

Олий Мажлис палаталари, Президент Администрацияси ва ҳукумат вакиллари, илм-фан ва маданият намояндалари, зиёлилар ҳам Биринчи Президентимиз хотирасига ҳурмат кўрсатди.

Эл фидойиларини унутмаслик, яхши ишларини эслаш ва қадрлаш миллатнинг миллатлигини кўрсатадиган жиҳат. Бу кейинги авлодлар учун ҳам ибрат, ҳам фазилатдир.

Маросимда ана шундай эҳтиром намоён бўлди. Қуръон оятлари ўқилиб, дуо қилинди. Биринчи Президентимизнинг мамлакатимиз манфаати йўлидаги тарихий ишлари,

олижаноб хислатлари ёдга олинди. Давлатимиз раҳбари мажмуада Ислом Каримов музейини ташкил этиш ишларининг бориши билан танишди.

Ислом Каримовнинг Самарқанд ва Қарши шаҳарларидаги ҳайкаллари пойига ҳам гуллар қўйилди.

ЎЗА

МУНОСАБАТ

ЛИБОСНИНГ ЯНГИСИ, ДЎСТНИНГ ЭСКИСИ ЯХШИ

Мамлакатимиз яқин истиқболнинг муҳим дастуруламали бўлган 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида “Марказий Осиёда хавфсизлик, савдо-иқтисодий, сув, энергетика, транспорт ва маданий-гуманитар соҳалардаги яқин ҳамкорликни сифат жиҳатидан юқори босқичга олиб чиқиш” вазифаси алоҳида устувор мақсад сифатида қайд этилган. Ушбу мақсаднинг ҳаётий инъикоси ўтган ҳафтада Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг Қирғиз Республикасига давлат ташрифи ҳамда мазкур ташриф доирасида имзоланган тарихий ҳужжатларда яққол намоён бўлди.

Давоми 2-бетда

ИЛМ-ФАН ЮТУҚЛАРИ

ИННОВАЦИОН ХУДУДЛАР

муаммони имкониятга айлантирувчи драйвер

5-бетга қаранг.

НУҚТАИ НАЗАР

ИСЛОҲОТЛАР ЖАМИЯТ ЭҲТИЁЖЛАРИ ВА ДЕМОКРАТИК ЖАРАЁНЛАР ҲОСИЛАСИ

Демократия — халқ ҳокимияти, халқнинг давлат бошқарувидаги иштироки. У эркинлик тушунчаси билан ҳамоҳанг яшайди ва эркинлик тоифаларини ўзида намоён этиб, шахснинг озод ҳаётини таъминлаш тамойиллари амалда бўлишини тақозо этади. Бу ижтимоий тушунчалар инсон омилсиз амалга ошмайди. Уларни ҳаракатга келтириш, жамиятда намоён этиш учун ҳам инсон иштирок этади. Бу жараёнда инсон омилли бирламчи бўлиб, мазкур тушунчалар унинг манфаатларига хизмат қилишга қаратилади.

Демократия ижтимоий-сиёсий жараён ҳамдир, уни амалга оширишнинг ўзига хос механизми мавжуд. У инсондаги эрк туйғуларини амалда намоён эта олишга имконият яратди. Бу имконият шахс ва жамият ўртасидаги меъёр тоифаларига мос келиши зарур.

Хуррият ва демократия тушунчалари ўртасидаги ижтимоий мувозанат сақланса, у ўзаро манфаатларга, жамиятда тараққиёт босқичларининг мутаносиб ривожига хизмат қилади.

Давоми 3-бетда

Ханим Юлдашев олпан@yuz.uz

ТАРАҚҚИЁТ ОДИМЛАРИ

БАЗАЛТ – ИССИҚЛИК, ХАВФСИЗЛИК, ТЕЖАМКОРЛИК

Унинг яна қандай афзаллиги бор?

Қурилиш ва уй-жой коммунал хўжалиги вазирлиги маълумотига қўра, 2023 йил 1 январдан бошлаб янги қуриладиган ва реконструкция қилинадиган таълим муассасалари, умумий овқатланиш, хизмат кўрсатиш шохобчалари, спорт иншоотлари, локал иситиш иссиқлик тизимига уланадиган кўп хонадонли уй-жойлар, шунингдек, Янги Ўзбекистон массивлари — барча объектларни лойihalаштириш ҳамда ишга туширишда иссиқ сув истеъмоли ҳажмининг камида 25 фоизи ўрнатиладиган қуёш сув иситиш қурилмалари орқали қопланиши талаб этилмоқда. Қайта тикланувчи энергия манбалари қурилмаларини ўрнатиш кўзда тутилмаган объектларнинг лойиҳа ҳужжатлари эса экспертизадан ўтказилмайди. Бу қурилиш ишларини бошлашга руҳсат берилмайди, дегани.

Давоми 4-бетда

ЯНГИЧА ЁНДАШУВЛАР

ОЧИҚ МАЪЛУМОТЛАРНИНГ ЯНГИ ЙЎНАЛИШЛАРИ

рақамли ва ҳаққоний статистика учун қандай имкониятлар яратади?

Давлат ва жамият фаолиятининг барча жабҳаларида муҳим қарорларни қабул қилиш ва хулосалар чиқариш учун ҳаққоний, долзарб маълумотларни олиш, уларни таҳлил қилишга эҳтиёж кундан-кунга ортиб бормоқда. Чунки бу соҳа давлатга ҳам, жамиятга ҳам, тадбиркорлар учун ҳам манфаат келтиради.

Давоми 4-бетда

МУНОСАБАТ

ЛИБОСНИНГ ЯНГИСИ, ДЎСТНИНГ ЭСКИСИ ЯХШИ

Бахтиёр САЙФУЛЛАЕВ,
Олий Мажлис Сенатининг
Ёшлар, маданият ва спорт
масалалари қўмитаси
раиси

Бошланиши 1-бетда

Донишманд халқимизда минг йиллар оша яшаб келаётган “Либоснинг янги, дўстнинг эскиси яхши”, деган мақол бор. Қирғиз халқи биз ўзбекларнинг илдизи бир, қадимий синашта дўстларимиздан. Утмиш синовларида тобланган дўстлик ришталари Ўзбекистоннинг янги бағрикенг сиёсати туфайли янада мустақамланди. Давлатимиз раҳбарининг 2018 йил 2 апрелдаги “Буюк адиб ва жамоат арбоби Чингиз Айтматов таваллудининг 90 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида”ги қарориди “Буюк адиб ва жамоат арбоби Чингиз Айтматов нафақат қирғиз эли, айни пайтда, бутун туркий мамлакатлар, жумладан, ўзбек халқи учун ҳам азия ва қадри сиймо, Ўзбекистоннинг улкан дўсти эди”, дея таъкидланган. Бу таъриф Чингиз Айтматов тимсолида бутун қирғиз халқига тааллуқли юксак эътироф, десак адашмаймиз. Ўз даврида Чингиз Айтматов “Қайта қуриш ошкоралик — омонлик

дарахти” мақоласида “Қадимдан қадим ўзбек маданиятининг Ўрта Осиёга кўрсатган таъсирини кўхна Византия қадим Руста кўрсатган таъсир билан қиёслаш мумкин... Ўзбекистон бизнинг Шарқдаги сўзимиз юзимиз бўлиб келди”, дея алоҳида миннатдорлик билан урғулаган.

Минг йилликлар оша оқиб келган дўстлик дарёлари яна мавжланиб, Президентимизнинг таърифи ва ташаббуси билан Қирғизистон ҳамда Ўзбекистон муҳим стратегик ҳамкорлик йўлини яқинлаштиришда кечган учрашувни яқин йиллардаги самимий муносабатларнинг ҳадди аълоси десак, унга қадар босиб ўтилган ҳамкорлик йўли ҳам ҳар қанча олқишга арзигулиқдир. Хусусан, узоқ йиллардан буён ҳал этилмаган, эту тирноқ икки элни қийнаб келаётган чегараларимиз теграцидаги муаммолар тинч йул билан ҳал қилинган нафақат ўзаро қардош халқларимиз, балки дунё ҳамжамияти томонидан ҳам юксак баҳоланди. Янги Ўзбекистоннинг прагматик очиб сиёсати, оқилона дипломатик ёндашувлари яна бир қарра буй-бастини кўрсатди. Ўзбекистон — Қирғизистон чегарасининг делимитацияси якунига етказил-

Президентимизнинг давлат таърифи мобайнидаги мулоқотлари чоғида иқтисодиёт, транспорт логистикаси, сув ресурслари ва бошқа жуда кўп соҳаю йўналишларда яқин ҳамкорлик билан бирга минтақавий тузилмалар ва халқаро мулоқот майдонлари доирасидаги бирдамлик, Марказий Осиёда хавфсизлик ва барқарорлик, замонавий хатар ва таҳдидларга самарали қарши курашиш масалалари ҳам атрофича муҳокама қилинди.

“**Айниқса, инновациялар ва илмий тадқиқотлар, ёшларни қўллаб-қувватлаш соҳаларида ҳамкорлик тўғрисида битимлар, шунингдек, дипломатик муносабатлар ўрнатилганининг 30 йиллигини нишонлаш режаси имзолангани айрича таъкидлашга мурошибдир.**

Шунингдек, давлатимиз раҳбари томонидан маданий-гуманитар ҳамкорликни кенгайтириш борасида

“**МИНГ ЙИЛЛИКЛАР ОША ОҚИБ КЕЛГАН ДЎСТЛИК ДАРЁЛАРИ ЯНА МАВЖЛАНИБ, ПРЕЗИДЕНТИМИЗНИНГ ТАЪРИФИ ВА ТАШАББУСИ БИЛАН ҚИРЎИЗИСТОН ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН МУҲИМ СТРАТЕГИК ҲАМКОРГА АЙЛАНДИ. ҚИРЎИЗ ДИЁРИДА КЕЧГАН УЧРАШУВНИ ЯҚИН ЙИЛЛАРДАГИ САМИМИЙ МУНОСАБАТЛАРНИНГ ҲАДДИ АЪЛОСИ ДЕСАК, УНГА ҚАДАР БОСИБ ЎТИЛГАН ҲАМКОРЛИК ЙЎЛИ ҲАМ ҲАР ҚАНЧА ОЛҚИШГА АРСИГУЛИҚДИР.**

гани тарихий воқеа сифатида эътироф этилди. Бу янгилик олсид уммон ортида ҳам, икки дарё орасида ҳам кўтаринки руҳ билан қабул қилинди.

қатор аниқ ташаббуслар илгари сурилгани маданият соҳаси вакили сифатида мени беҳад қувонтирди. Жумладан, улуг қирғиз ёзувчиси

Чингиз Айтматовнинг 95 йиллигини кенг нишонлаш. Ушда Бобур номидаги Ўзбек мусикали драма театрининг очилишида биргаликда спектакль намойиш этиш, зиёлилар ва ёшларни фаол жалб қилган ҳолда авлодлар мулоқотини ташкил қилиш, талабалар спартакиадаси, қўшма фестивал ва концертлар, ижодий тадбирларни ўтказиш таклиф қилинди.

Қолаверса, Жиззах ва Иссықкўл, Андижон ва Ўш, Фарғона ва Боткен, Наманган ва Жалолобод вилоятлари ўртасида ҳамкорликни кенгайтириш бўйича 2023-2025 йилларга мўлжалланган комплекс дастурлар имзоланди.

Шу ўринда буюк бобомиз Заҳриддин Мухаммад Бобурнинг “Бобурнома” асаридидаги бир парчани келтириб ўтишни лозим топдим. Бобур Мирзо Ўш қасабаси ҳақида гапираркан, “Хавоси ҳўб ва оқар суйи фаровонлигини, баҳори бисёр яхши бўлур”ини таърифлайди ҳамда Ўш теварағидидаги Бароқўх тоғининг тумшугида тарих тўқуз юз иккида бир айвонлик хужра солдиргани, бу хужрадан тамом шаҳар ва маҳаллот кўриниб туришини қайд этади. Демокчи бўлганим, бунёдкорлиги чегара билмаган боларимиз ота маконимизни ҳаммаша мана шундай обод қилиб келган. Энди бунёдкорликни давом эттириш бизнинг галимиз. Шу маънода Ўш шаҳрида реконструкцияси якунига етаётган Бобур номидаги Ўзбек мусикали драма театри қардош халқларимиз ўртасидаги дўстликнинг ёрқин рамзи бўлиши билдирилди.

Давлатимиз раҳбарининг 2022 йил якунида парламент ва халқимизга Мурожаатномасида “Бундан кейин ҳам асосий эътиборимизни Марказий Осиёдаги барча қўшни мамлакатлар ва дунёдаги стратегик шерикларимиз бўлган давлатлар, халқаро ташкилотлар билан кўп қиррали ва ўзаро манфаатли ҳамкорликни кучайтиришга қаратамиз”, дея таъкидлади. Тобора кўриниб бормоқдаки, Янги Ўзбекистоннинг бўзи ва амали бир, мақсоди улуг ҳамда келажоғи ёруғдир!

Қирғизистон экспертлари: ЎЗБЕКИСТОН ВА ҚИРЎИЗИСТОН КЎП ЙИЛЛАРДАН БУЁН ҲАЛ ЭТИЛМАГАН ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАР БЎЙИЧА КЕЛИШУВГА ЭРИШДИ

Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 26-27 январь кунлари Қирғизистонга давлат таърифи Қирғизистон экспертлар ҳамжамияти томонидан юқори баҳоланди. Қирғизистонлик экспертларга кўра, ушбу таъриф тарихий аҳамията эга бўлиб, узоқ йиллардан буён ўз ечимини қутаётган долзарб масалалар бўйича келишувга эришилгани билан ёдда қолди.

Алпмазбек АКМАТАЛИЕВ,
Қирғизистон Президенти ҳузуриди
Давлат бошқаруви академияси
ректори:

— Президент Шавкат Мирзиёев топшириғига кўра, Жиззах вилоятидаги, асосан, қирғизлар истиқомат қиладиган Манас қишлоғи ободонлаштирилгани Ўзбекистоннинг мамлакатларимиз ўртасидаги қардошлик, яхши қўшничилик муносабатларини мустақамлашга қаратилган сиёсати, очкилиги ва эътиборини яна бир бор намоён этди. Президент Садир Жапаровнинг 2021 йилда Ўзбекистонга таърифи ҳам икки давлат ўртасидаги ўзаро муносабатлар қўламини кенгайтириш нўқтай назаридан самарали бўлган эди.

Ўзбекистон Президентининг Қирғизистонга давлат таърифи стратегик шериклик, қардошлик руҳидаги дўстлик учун мустақам пойдевор бўлиб хизмат қилади ва Марказий Осиё мамлакатлари ўртасидаги муносабатларни мустақамлашга ҳам жиддий туртки бўлади. Турли соҳаларда — энергетикадан тортиб таълимгача бўлган жабҳаларни қамраб олган қатор муҳим ҳужжатлар имзолангани томонларнинг аниқ-равшан амалий ишларни рўёбга чиқаришга бўлган азму қароридан далолатдир.

Самарали ҳамкорликда битимлар, имзоланган ҳужжатлар ва шартномалар билан бир қаторда ҳал қилувчи, аниқ, мақсадли ҳаракатлар ҳам муҳим ўрин тутди. Президентларимизнинг саъй-ҳаракатлари туфайли Қирғизистон ва Ўзбекистон ўртасидаги энг муҳим масала — давлат чегараси доирасидан келишувга эришилди. Қамбарота ГЭС-1ни биргаликда қуриш лойиҳаси бўйича ҳамфиқрлик ҳам муҳим аҳамията эга.

Шундай қилиб, бугунги кунда Қирғизистон ва Ўзбекистон узоқ йиллардан буён ҳал этилмаган келажоқ бағрида энг долзарб масалалар бўйича ўзаро тушунишга эришди. Ишончим комилки, томонлар зудлик билан эришилган барча келишувларни амалий жиҳатдан рўёбга чиқаришга киришади. Буни ҳар икки давлат раҳбарларининг қатъий ва дўстона муносабатлари ҳам тасдиқлади.

Шерадил БАКТИГУЛОВ,
қирғизистонлик сиёсатшунос:

— Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон Президенти этиб сайланганидан буён бу унинг Қирғизистонга иккинчи давлат таърифи ҳисобланади. 2021 йили Президент Садир Жапаров Тошкентга таъриф буюрган эди.

Ўзбекистон етакчисининг давлат таърифи чоғида кўплаб муҳим ҳужжатлар имзолангани, келишувларга эришилгани қўшма лойиҳалар ва стратегик шериклик истиқболга қанчалик жиддий эътибор қаратилаётганидан далолатдир. Алоқа ва ишончни мустақамлаш энг муҳим жиҳат бўлиб, Садир Жапаров ва Шавкат Мирзиёев яхши қўшничилик шунчаки сўз эмаслигини исботлашлари асосида қўшма иқтисодий лойиҳаларни амалга ошириш учун улкан имкониятлар очилди.

Расмий Бишкек ва Тошкент ўртасидаги мулоқот юқори даражада ривожланмоқда. Имзоланган келишувлар ва тузилган битимлар тўпламига кўра, Ўзбекистон етакчисининг Қирғизистонга давлат таърифини муболагасиз тарихий, деб аташ мумкин.

“Дунё” АА
Бишкек

КУН МАВЗУСИ

Ўзбекистон — Қирғизистон: МИНТАҚАВИЙ ҲАМКОРЛИКНИНГ ХАЛҚЧИЛ МОДЕЛИ

Қобилжон СОБИРОВ,
Ўзбекистонда Шанхай
ҳамкорлик ташкилоти
Халқ дипломатияси
Маркази директори

Буюк файласуфлардан бири “Дунёда дўстликдан афзалроқ ва ёқимлироқ ҳеч нарса йўқ: умрдан дўстликни учириб ташлаш дунёни қўёш нуридан маҳрум этиш билан баробар”, деган эди. Дарҳақиқат, аждодлар анъанасига содиқ қолган ҳолда, халқларимиз ўртасида самимийлик, ишонч ва ўзаро ҳамкорлик алоқаларини янада мустақамлаш бугунги авлоднинг шарафли ва масъулиятли вазифасидир. Икки мамлакат халқлари ўртасида тарихан ўрнатилган алоқалар — халқ дипломатияси бугунги кунда самарали ҳамкорлик учун ишончли асос бўлиб хизмат қилмоқда. Ўзаро муносабатлар изчил ривожланиб бораётгани, халқларимизнинг тобора яқинлашаётгани нафақат мамлакатларимиз манфаатларига жавоб беради, балки бутун минтақада хавфсизликни мустақамлаш, савдо-иқтисодий, коммуникация ва гуманитар алоқаларни ривожлантиришга ҳам ижобий таъсир кўрсатмоқда. Ўзбек-қирғиз халқи тарихий узвийлиги нафақат эришилган ютуқларда,

Президентимиз Шавкат Мирзиёев жорий йилдаги илк давлат таърифини қўшнимиз — Қирғизистондан бошлагани бежиз эмас. Зеро, ўзбек ва қирғиз халқларини тил ва дин бирлиги ҳамда умумий қадриятлар бирлаштириб туради. Бу муносабатлар умумий тарих, маданий-маънавий мерос, дўстлик ва яхши қўшничиликка асосланган.

балки икки элнинг бошига тушган қийинчиликларда боғлангани ҳам сир эмас. Шу боис, Президентимиз давлат таърифининг расмий тадбирларини “Ата-Бейит” миллий тарихий-ёдгорлик мажмуасини зиёрат қилишдан бошлагани ҳам диққатга сазовордир. Зеро, мазкур мажмуани Тошкентдаги “Шаҳидлар хотираси” ёдгорлик мажмуасига қиёслаш мумкин.

Ҳар иккала мажмуада ҳам Ватан озодлиги йўлида жонини фидо қилган миллий қаҳрамонлар мангу қўни топган. Ҳар иккала мажмуа ҳам халқларимизнинг тарихий хотирасини тиклаш ва асраб-авайлаш мақсадида ташкил этилган.

“Ата-Бейит” миллий тарихий-ёдгорлик мажмуасида замонавий дунёнинг севилиги ёзувчиси, қирғиз халқининг афсонаси, халқ дипломатиясининг йирик намоёниси ҳисобланган Чингиз Айтматовнинг ҳам қабри борлиги эътиборга олинса, мазкур таърифи халқ дипломатияси ривожидида алоҳида воқелик, деб баҳолаш лозим.

Бугунги кунда дунё миқёсида шиддатли жараёнлар кечаётгани сир эмас. Президентимиз айтганидек, “Тарихий эврилиш” — бир тарихий давр ниҳоясига етиб, башорат қилиш мушкул бўлган янги бир давр бошланмоқда.

Дунёда ўзаро ишончсизлик жараёни кечаётган бир пайтда Ўзбекистон — Қирғизистон ўртасидаги масалалар тинчлик ва ўзаро мулоқот йўли билан батамом ҳал этилаётганини бутун дунё экспертлари олқишламоқда.

Томонлар охириги икки йилда ўзаро муносабатларни мутлақо янги даражага олиб чиққани, икки мамлакат чегарасининг делимитацияси якунига

етказилгани тарихий воқеа сифатида қадрланиши лозим.

Ўзаро ҳамкорликнинг ютуқларини Қирғизистон Президенти Садир Жапаров эътироф этган “Мамлакатларимиз ўртасида сиёсий қарам-қаршилиқлар йўқ” экани билан тасдиқлаш мумкин.

Қирғизистон бизнинг асрлар синовидадан ўтган яқин қўшнимиз, содиқ дўстимиз ва ишончли стратегик шерикимиз. Мамлакатларимиз халқ дипломатиясини ишонч, ўзаро тушуниш ва бир-бирининг манфаатларига ҳурматни кучайтиришининг самарали воситаси сифатида кўради. Сўнгги йилларда ҳамкорликнинг ушбу йўналишини ривожлантириш бўйича жиддий қадамлар қўйилди. Ўзбекистон ва Қирғизистон кўп томонлама ҳамкорлигининг муҳим платформаларидан бири — Шанхай ҳамкорлик ташкилоти мақомида давлатимиз раҳбари томонидан

халқ дипломатияси механизмларидан тўлиқ фойдаланиш таклифи илгари сурилган эди. Айни шу мақсадда Ўзбекистонда Шанхай ҳамкорлик ташкилоти Халқ дипломатияси маркази фаолияти йўлга қўйилди. Марказ фаолиятининг қисқа даврида ШХТ маконидидаги ёшлар, маданият ва санъат намоёндалари, илмий соҳа вакилларини бирлаштиришга эришилди, йирик тадбирлар, жумладан, илмий анжуманлар ташкил этилмоқда.

Ўтган йиллар мобайнида Ўзбекистон — Қирғизистон ўртасидаги халқ дипломатиясини ривожлантириш бўйича ҳам салмоқли ишлар амалга оширилди. Жумладан, юртимиздаги қирғиз тилида таълим берилувчи мактабларда “Уч авлод учрашуви”лари ўтказилди. Тошкентда буюк қирғиз адиби, давлат ва жамоат арбоби Чингиз Айтматов ҳаёт йўлига бағишланган фотокўргазма ташкил этилди. Қирғиз халқ кўйларидан иборат концерт дастурлари, қирғизистонлик ижодкорлар томонидан яратилган фильмлар намойиши бўлиб ўтди. Шунингдек, қирғиз халқ эртаклари ва ўғитлари, буюк қирғиз мутафаккирлари ҳақидаги маълумотларни жамлаган китоблар нашр этилди.

таъкидлади ва қатор аниқ ташаббусларни илгари сурди.

Жиззах ва Иссықкўл, Андижон ва Ўш, Фарғона ва Боткен, Наманган ва Жалолобод вилоятлари ўртасида ҳамкорликни кенгайтириш бўйича имзоланган 2023-2025 йилларга мўлжалланган комплекс дастурлар шаҳарларимиз ўртасида самарали биродарлик муносабатлари — парадипломатияни янада ривожлантиришга замин яратди. Шунингдек, халқларимиз ўртасидаги муносабатларни мустақамлаш, ўзаро таъриба алмаштириш имконини беради.

Ўзбекистон ва Қирғизистон халқ дипломатияси соҳасида кўплаб имкониятларга эга. Улардан ўз вақтида, самарали фойдалана олиш бугун ҳар қачонгидан ҳам долзарбдир. Зеро, халқларимизнинг яқинлашиши давлатларимиз ўртасидаги сиёсий, иқтисодий ва маданий муносабатларни янада ривожлантиришга замин яратди.

Халқ дипломатиясининг ёрқин мисоли бўлиб бугунги мулоқот ҳам нафақат Ўзбекистон — Қирғизистон муносабатларида, балки бутун ШХТ маконидида дўстлик ва яхши қўшничиликни мустақамлашга, ўзаро ишончли шакллантиришга ва маданий-гуманитар ҳамкорликни кенгайтиришга хизмат қилиши шубҳасиз.

ЯНГИЧА ЁНДАШУВЛАР

ОЧИҚ МАЪЛУМОТЛАРНИНГ ЯНГИ ЙЎНАЛИШЛАРИ

рақамли ва ҳаққоний статистика учун қандай имкониятлар яратади?

Абдурауф ҚОРЖОВОВ,
иқтисодий шарҳловчи

Бошланғич 1-бетда

Хусусан, "McKinsey" халқаро институти мутахассислари олиб борган тадқиқотга кўра, ривожланган мамлакатлар ҳукуматларининг фақат 7 тармоққа оид очик маълумотларни аҳолига бепул ва қўлай йўллар билан тақдим қилиши бир йилда давлат бюджетининг ўрта ҳисобда 3-5 триллион доллар маблағи тежалишини таъминлар экан. Биргина таълим соҳасига оид очик маълумотлар билан аҳолини хабардор қилиш орқали ўртача 1 миллиард доллар фойда келтириши, транспорт тизимида оид очик маълумот тармоқларининг шакллантирилиши эса 700-900 миллиард долларгача маблағни тежаб қолиш имконини бериши аниқланган.

Шу билан бирга, очик маълумотлар оқимидан йирик компаниялар ва хусусий сектор вакиллари интернетдаги порталларда маркетинг тадқиқотларини юритишда кенг фойдаланмоқда. Улар ўз фаолияти юзасидан очик маълумотларни тақдим этиши баробарида, мижозлар фикр-мулоҳазасини ўрганишга, бозордаги талаб ва таклифни тадқиқ этишга ҳам алоҳида аҳамият қаратади. Шундай тадқиқотлар ва ўрганишлар ижтимоий соҳаларда ҳам фаол қўлланилаётди.

Статистик порталлар ва халқаро рейтинглар

Барча ислохотлар ва йирик лойиҳаларнинг муваффақиятли амалга оширилиши зарур статистик маълумотларнинг аниқлиги, пухта таҳлил қилинганга бевосита боғлиқ бўлса, айтиш мумкин натижалари ҳам шу каби сон ва сифат кўрсаткичлар ўзгариши билан баҳоланади. Хусусан, 2018 йилдан бошлаб Халқаро валюта жамғармасининг кенгайтирилган Маълумотларни тарқатиш умумий тизимида Ўзбекистон Республикасининг 24 йўналиш бўйича 422 турдаги макроиқтисодий, молиявий ва ижтимоий статистик кўрсаткичлар тўпламлари эълон қилиб борилиши йўлга қўйилган. Буни

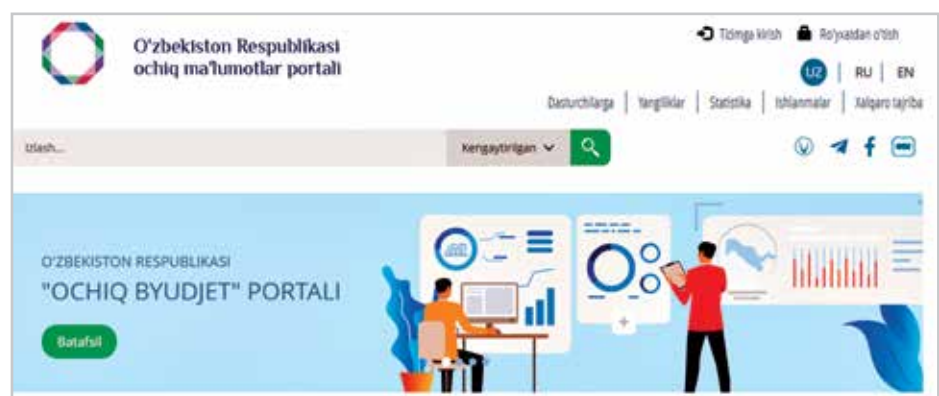
мамлакатимиз бўйича статистик маълумотларнинг халқаро миқёсда очиклигини таъминлаш борасидаги муҳим тадбирлардан бири сифатида баҳолаш мумкин.

— Бундан тўрт йил олдин Ўзбекистоннинг очик маълумотлар портали бўйича фикрларни ўрганганимизда, жуда кўп салбий гапларни эшитган эдик, — дейди Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги бошқарма бошлиғи Ақром Султонов. — Ҳақиқатда 4 мингга яқин маълумотлар мавжуд бўлиб, кўпи эскириб қолган. Ўз вақтида тўлдирилмагани, долзарб эмаслигидан келиб чиқиб, барча маълумотларни олиб ташлаш ва ўрнига бутунлай янгиликларни жойлаштириш. Бундан ташқари, такомиллаштирилган Ўзбекистон Республикасининг Очик маълумотлар портали — "Data.egov.uz" ни ишга тушириш ҳамда очик маълумотлар рўйхатини янгидан шакллантириш. Шунингдек, дунёдаги барча халқаро статистик ҳамда бошқа ташиқлотлар маълумотлар базаларини ўрганиб чиқдик. Ҳақиқатда таҳлилимизга кўра, уларда Ўзбекистон тўғрисида атиги 28 фоиз маълумот мавжудлиги аниқланди. Кейинги тўлдириш ва маълумотларни шакллантириш бўйича амалга оширилган ишлар натижасида бу кўрсаткич 90 фоизга

ишлаш, эълон қилиш ва тезкор равишда эълон алмашиш самардорлигини ошириш учун мазкур жараёнларга замонавий рақамли технологияларни кенг жорий этишни талаб этмоқда.

Маълумот ўрнида айтиш жоизки, Ўзбекистон Халқаро очик маълумотлар хартиясига қўшилган жаҳондаги 23-мамлакат, Осиёда Жанубий Корея ва Филиппиндан кейинги учинчи давлат ҳисобланади. Бинобарин, Халқаро очик маълумотлар хартияси (Open Data Charter) 150 дан ортиқ ҳукумат ва ташкилотларнинг умумий таъминлаш асосида маълумотларни халқаро миқёсда очиклиги ва шаффофлигини таъминлаш устида иш олиб боради.

2 минг 600 дан ортиқ очик маълумотлар порталларининг тўлиқ рўйхатини қамраб олган "Open data Inception"нинг 2022 йилги таҳлиliga кўра, дунёнинг 201 мамлакати орасида очик маълумотлар манбалари ва улар сони бўйича Ўзбекистон 4-ўринни эгаллади. Биринчи ўрин АКШ — 641 манба, иккинчи ўрин Франция — 381, учинчи ўрин Испания — 307 ва Ўзбекистон 124 манба билан тўртликни яқунлади. 2021 йилда мазкур кўрсаткичда республикамиз 99 манба билан 5-погондан жой олган эди.

етказилди. Ҳозирги кунда мазкур порталда 150 га яқин вазирлик ва идоралар томонидан 6 мингдан ортиқ маълумотлар тўплами жойлаштирилган ва улар ўз вақтида янгиланиб борилаётди.

Маълумотлар ҳажмининг борган сари ортиб бориши эса уларни тўплаш, қайта

БМТ томонидан ҳар икки йилда бир марта ўтказиладиган Электрон ҳукумат ривожланиши рейтингининг 2022 йилги натижаларига мувофиқ, Ўзбекистон бир йўла 18 поғона юқорилаб, "юқори/жуда юқори ривожланувчи" мамлакатлар қаторига кириди.

"SDMX" қандай фойда келтиради?

Давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 5 октябрдаги фармони билан тасдиқланган "Рақамли Ўзбекистон — 2030 стратегияси"га мувофиқ, давлат бошқаруvinинг очиклиги ва шаффофлигини таъминлаш ҳамда мамлакатнинг статистика салоҳиятини ошириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар ижроси доирасида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги томонидан интеграллашган ахборот тизими яратилди ҳамда унинг негизида Siat.stat.uz портали фаолият кўрсатиб келяпти.

"Статистика" интеграллашган ахборот тизими, биринчидан, шу кунга қадар турли манба ва шакллarda сақланаётган статистик маълумотларни халқаро тавсияларга мос бўлган намунавий форматга келтириш, рақамли шаклда ягона маълумотлар базасига тўплаш имконини бери, — дейди Статистика агентлиги бошқарма бошлиғи Шохруҳ Одилов. — Иккинчидан, таснифлагичлар билан мослаштириш ҳамда катта ҳажмдаги кўрсаткичларни қайта ишлаш учун маълумотлар базасини бошқаришнинг замонавий тизимлари жорий этилди. Учунчидан, маълумотларни соҳалар ва ҳудудлар кесимида ажратган ҳолда, йилма йил ахборотларни шакллантириш ҳамда визуал тасвирлаш жадвал, график, диаграмма, картограмма модули билан тўлдирилди. Тўртинчидан, вазирлик ва идораларнинг ахборот тизимлари маълумотлар базаларидан маълумотларни сўров орқали реал вақт режимида олиш ва юбориш мақсадида интеграция асосида ўзаро рақамли ахборот алмашинуви йўлга қўйилди.

"Статистика" интеграллашган ахборот тизimini ишлаб чиқиш ва жорий этишда барча турдаги фойдаланувчиларнинг хоши ва эҳтиёжларини инобатга олинган. Халқаро фойдаланувчилар порталдан нафақат ўзбек тилида, балки рус ва инглиз тилларида ҳам фойдаланишлари мумкин.

Портални яратишда халқаро SDMX стандартидан фойдаланган ҳолда, ҳар

бир статистик кўрсаткич бўйича мета-маълумотлар тўлиқ жойлаштирилган. Кўрсаткичлар биринчи бор эълон қилинган ва янгиланган сана, унинг бирламчи манбаси ҳисобланган идора, масъул бўлини ва ҳодим тўғрисида маълумотларни олиш имконияти ҳам мавжуд.

Маълумот ўрнида айтиш жоиз, SDMX (Statistical Data and Metadata eXchange) — статистик маълумотлар ва метамаълумотларни эълон қилиш ва электрон шаклда ўзаро алмашиш стандарти ҳисобланиб, уни БМТ статистика бўлими, Евростат, Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти, Жаҳон банки, Халқаро валюта жамғармаси ва бошқа ташкилотлар қўллаб-қувватламоқда.

— Эндиликда порталдан фойдаланувчилар талаби ва қизиқшини инобатга олиб, статистик маълумотлар алоҳида тўпламларга бўлинган ҳолда жойлаштириб борилади, — дейди Статистика агентлиги матбуот хизмати раҳбари Усмон Абдураулов. — Асосий ижтимоий-иқтисодий маълумотлар тўплами ўзида фойдаланувчилар томонидан энг кўп мурожаат қилинадиган кўрсаткичлар бўлган ялпи ички маҳсулот, асосий демографик рақамлар, тармоқларнинг умумий ҳажмлари каби маълумотларни қамраб олади.

Навбатдаги учта тўпланда SDMX стандартига мувофиқ, демографик, ижтимоий-иқтисодий ҳамда атроф-муҳит ва кўп соҳали статистика бўйича кўрсаткичлар имкон даражасида қисмларга ажратилган ҳолда тўлиқ ҳажмда жамланган. Бешинчи тўпланда сўнгги 30 йиллик даврни ёритиб берувчи динамик қаторлар асосида жойлаштирилиб, асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар 5 йиллик даврийликда эълон қилиб борилади.

Ҳозирги кунда мазкур ахборот тизимида 19 йўналиш бўйича жами 1 минг 700 дан ортиқ расмий статистик кўрсаткичлар, 10 йиллик динамик қаторларда, шунингдек, 30 йиллик асосий макрокўр-

МАЪЛУМОТ ЎРНИДА АЙТИШ ЖОИЗ, SDMX (STATISTICAL DATA AND METADATA EXCHANGE) — СТАТИСТИК МАЪЛУМОТЛАР ВА МЕТАМАЪЛУМОТЛАРНИ ЭЪЛОН ҚИЛИШ ВА ЭЛЕКТРОН ШАКЛДА ЎЗАРО АЛМАШИШ СТАНДАРТИ ҲИСОБЛАНИБ, УНИ БМТ СТАТИСТИКА БЎЛИМИ, ЕВРОСТАТ, ИҚТИСОДИЙ ҲАМКОРЛИК ВА ТАРАҚҚИЁТ ТАШКИЛОТИ, ЖАҲОН БАНКИ, ХАЛҚАРО ВАЛЮТА ЖАМҒАРМАСИ ВА БОШҚА ТАШКИЛОТЛАР ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАМОҚДА.

саткичлар 5 йиллик даврийликда фойдаланувчиларга қўлай тарзда жойлаштирилган, маълумотларни бепул шаклда юклаб олиш мумкин. Улар 3 хил (Excel, PDF ва JPG) форматда ҳамда мураккаб равишда интеграция қилиш учун CSV, JSON ва XML услубида жойлаштирилди ва доимий равишда янгиланб бориламоқда.

"Статистика" интеграллашган ахборот тизими расмий статистиканиннг ягона маълумотлар базаси сифатида шакллантирилган бўлиб, фойдаланувчилар томонидан жорий этиладиган ахборот тизимлари учун зарур бўлган статистик маълумотларни электрон интеграция қилиш орқали, яъни ягона бирламчи нуқта сифатида фаолият юритади.

Мазкур ахборот порталининг жорий этилиши ҳисобига расмий статистикани эълон қилиш ва маълумотларни фойдаланувчилар томонидан излаб топишлари учун сарфланадиган вақт 5-10 баробарга, алоҳида сўровлар асосидаги интеграция қилиш мuddати эса 10 кундан 1 кунгача қисқартирилди.

Амалга оширилган янгиланишлар халқаро ташкилотлар, жумладан, "Open Data Watch" ташкилоти экспертлари томонидан ижобий баҳоланди.

Статистик маълумотлардан фойдаланувчилар учун ушбу портал билан бир вақтда Статистика агентлигининг бошқа барча ахборот тарқатуви расмий веб-ресурсларининг фаолияти ҳам давом эттирилади ва такомиллаштириб борилади.

ТАРАҚҚИЁТ ОДИМЛАРИ

Бошланғич 1-бетда

Шунингдек, жорий йил 16 январидан эътиборан Шаҳарсозлик норма ва қоидаларининг мажбурий характерга ўтказилган айрим талаблари ҳам жорий этилди. Энди барча турдаги жамоат бинолари ва 3 қаватдан юқори турар жойлар йўлаклари, зиналари, лифт олди майдончалари ҳамда бино атрофини ёритишда ҳаракат сезувчи қурилмаларни қўллаш зарурлиги белгиланган. Бунинг натижасида ёритишга сарфланадиган электр энергияси 50 фоизгача камаяди.

Бундан ташқари, кўп хонадонли уйларнинг ташқаридан кириш эшиклари ички томонидан иссиқлик изоляцияланган бўлиши ҳамда герметик берк ёпилишини таъминлаш керак. Уйларнинг кириш йўлакларидоги эшикларга ўзи ёпилувчи механизмлар ҳамда берк ёпилишини таъминловчи герметик воситаларни ўрнатиш орқали бинодаги иссиқлик манбаини сақлаб қолишга эришиш мумкин.

Шаҳарсозлик норма ва қоидаларининг "Қурилиш иссиқлик техникаси" талабларига мувофиқ, бино деворларида иссиқлик изоляцияси материалларини унинг ташқарисидан жойлаштириш керак. Бунда самарали иссиқлик изоляцияси материаллари, масалан, базальт плиталаридан фойдаланиш талаб этилади.

БАЗАЛЬТ — ИССИҚЛИК, ХАВФСИЗЛИК, ТЕЖАМКОРЛИК

Унинг яна қандай афзаллиги бор?

Биноларга ташқаридан киришда узунлиги 1,2 метрдан кам бўлмаган, ноғиронлар уйларида эса узунлиги 1,6 метр, эни 2,2 метрдан кам бўлмаган тамбурлар қилинади.

Шу билан бирга, биноларда автоматик равишда бошқариладиган иситиш, шамоллатиш ва кондициялаш тизимларини, энергия самардорлиги юқори бўлган иситиш-шамоллатиш, совитиш ускуналарини қўллаш, кондициялаштириш учун табиий совуқлик манбаларидан фойдаланиш ҳамда иқтисодий жиҳатдан самарадор икклимчи ва қайта тикланувчи энергия ресурсларини қўллаш келтириб ўтилган.

Дарҳақиқат, бугун барча соҳалар ривожига янги ёндашувлар талаб этилмоқда. Юртимизда бунёдкорлик ишлари тобора кенгайиб бораётганини инобатга олсак, қурилишдаги бошқа янгиликлар аҳамияти янада ошади. Айниқса, кузатишган аномал совуқ об-ҳаво шароитида буни барчамиз ўз танамизда ҳис қилдик. Бу ҳолатга яқинда Президентимиз топшириғига асосан, Бош вазир раислигида мамлакатимизда давом этаётган аномал совуқ ҳаво шароитида амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар муҳокамасига бағишланган видеоселектор йиғилишида алоҳида тўхталиб ўтилди. Яъни бугунги кунда республикамиз бўйича жами 40 мингга кўп қаватли уй-жой мавжуд бўлса, шундан 31 мингга яқини 1991 йилгача қурилгани ва уларни иситиш ўзига хос муаммоларни келтириб чиқараётганини қайд этилди. Шунинг учун ушбу уйлارнинг ташиқ қисмини босқичма-босқич базальт қопламага ўтказиш масаласи муҳокама қилинди.

Ҳозир бутун дунёда бино ва иншоотлар инновацион, янги турдаги қурилиш материалларини қўллаш орқали сифатли, ҳар томонлама қўлай, энергиятежамкор тарзда бунёд этилаётди. Хусусан, ривожланган давлатларда газобетон, базальт арматураси, базальт тоши ва шиша мимиғидан иссиқлик сақловчи материаллар сифатида фойдаланиляпти. Бу — давр талаби.

Шундан келиб чиқиб, мамлакатимизда ҳам бу борада дунёнинг илғор тажрибалари қўлланилмоқда. Юртимизда иссиқлик сақловчи материалнинг уч хили, яъни базальт тоши, шиша мимиғи ва пеноплексдан кенг фойдаланилади.

— Чиндан ҳам, дунё қурилиш саноати, хусусан, Ўзбекистон бозорида ушбу қурилиш материалларига талаб йилдан-йилга ошиб бормоқда, — дейди "Ўзсанотқурилишматериаллари" уюшмаси бошқаруви раиси ўринбосари Бахтиёр Бобоқулов. — 2016 йилда мамлакатимизда 17 минг тонна шундай қурилиш ашёлари ишлаб чиқарилган бўлса, 2022 йилга келиб, 43 минг тоннани ташкил этди. Юртимиз ишбилармонлари томонидан ўтган йили Қозғистон, Қирғизистон, Тожикистон жами 12,4 миллион долларлик иссиқлик сақловчи қурилиш материаллари экспорт қилинди. Умуман, айтиш мумкин, базальт тошидан ушбу йўналишда 10 дан ортиқ корхона фаолият юритмоқда.

Мамлакатимизда базальт тошидан иссиқлик сақловчи плиталар тайёрлаш анча оммалашган. Мазкур йўналишда учта корхона мавжуд. Энг йириги Жиззах вилоятида жойлашган бўлиб, унинг йиллик қуввати 35 минг тоннага тенг.

Нафақат маҳаллий, балки жаҳон бозорини энергиятежамкор базальт хомашёсидан тайёрланган иссиқлик сақловчи плиталар билан таъминлаш, ушбу йўналишда янги саноат корхоналарини барпо этиш мақсадида қўллаб йирик инвестиция лойиҳалари рўёбга чиқариламоқда. Мисол учун, 2023-2024 йилларда уюшма масъулигида Андижон, Навоий ва Жиззах вилоятларида базальт тошидан иссиқлик сақловчи плиталар ишлаб чиқариш бўйича умумий қиймати 63,1 миллион долларлик учта инвестиция лойиҳаси ишга туширилди, йилига 95 минг тонна қўшимча

ҚОЗИР БУТУН ДУНЁДА БИНО ВА ИНШОТЛАР ИННОВАЦИОН, ЯНГИ ТУРДАГИ ҚУРИЛИШ МАТЕРИАЛЛАРИНИ ҚЎЛЛАШ ОРҚАЛИ СИФАТЛИ, ҲАР ТОМОНЛАМА ҚЎЛАЙ, ЭНЕРГИЯТЕЖАМКОР ТАРЗДА БУНЁД ЭТИЛАЁТИР. ХУСУСУАН, РИВОЖЛАНГАН ДАВЛАТЛАРДА ГАЗОБЕТОН, БАЗАЛЬТ АРМАТУРАСИ, БАЗАЛЬТ ТОШИ ВА ШИША МОМИҒИДАН ИССИҚЛИК САҚЛОВЧИ МАТЕРИАЛЛАР СИФАТИДА ФОЙДАЛАНИЛЯПТИ. БУ — ДАВР ТАЛАБИ.

қувват яратилиши режа қилинган. Хусусан, Андижон вилоятида "Everest Metal Grand" МЧЖ томонидан йилига 20 минг тонна базальт тошидан иссиқлик сақловчи плиталар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

Шунингдек, Навоий вилоятида йиллик қуввати 30 минг тонна бўлган "Petrowool" МЧЖ инвестиция лойиҳаси амалга оширилса, Жиззах вилоятида "Basalt Wool" МЧЖ томонидан йилига 45 минг тонна қўшимча маҳсулот ишлаб чиқариш режалаштирилган. Пировадда, инвестиция йўналишидаги мазкур лойиҳалар жорий йилнинг ўзида республикамизда базальт тошидан иссиқлик сақловчи плиталар ишлаб чиқариш қувватини 178 минг тоннага етказишга имкон беради.

Мутахассислар базальт плиталари иссиқликни тежаш билан бирга, овоз ўтказмаслиги, ёнғиндан ҳимоя қилишни таъминлашади. Маҳсулот алоҳида қайта ишлашни талаб этмайди, кимёвий бардошли ва узоқ вақт давомида фойдаланишга мўлжалланган.

Ижтимоий ва саноат объектлари, кўп қаватли турар ва нотурар жойлар қурилишида базальт асосидаги иссиқлик сақловчи қурилиш материалларидан фойдаланиш энг истиқболли технологиялардан бири бўлиб қолаётгани унга булган талабни оширмоқда.

Ушбу қурилиш ашёси иссиқлик ўтказувчанлигининг минимал коэффициентлари ёпиқ структура қалинлигини сезиларли даражада камайтириши мумкин. Таққослаш учун маълумот: 50 миллиметр қалинликдаги плита иссиқлик сақлаш қобилиятига кўра 180 миллиметрдан ортиқ қарағай ёки арча ёғочи, 300 миллиметрга яқин газобетон, 680 миллиметрлик бўш ёғиш ёки 2500 миллиметрлик темир-бетон ўрнини босади.

қувват яратилиши режа қилинган. Хусусан, Андижон вилоятида "Everest Metal Grand" МЧЖ томонидан йилига 20 минг тонна базальт тошидан иссиқлик сақловчи плиталар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

Шунингдек, Навоий вилоятида йиллик қуввати 30 минг тонна бўлган "Petrowool" МЧЖ инвестиция лойиҳаси амалга оширилса, Жиззах вилоятида "Basalt Wool" МЧЖ томонидан йилига 45 минг тонна қўшимча маҳсулот ишлаб чиқариш режалаштирилган. Пировадда, инвестиция йўналишидаги мазкур лойиҳалар жорий йилнинг ўзида республикамизда базальт тошидан иссиқлик сақловчи плиталар ишлаб чиқариш қувватини 178 минг тоннага етказишга имкон беради.

Мутахассислар базальт плиталари иссиқликни тежаш билан бирга, овоз ўтказмаслиги, ёнғиндан ҳимоя қилишни таъминлашади. Маҳсулот алоҳида қайта ишлашни талаб этмайди, кимёвий бардошли ва узоқ вақт давомида фойдаланишга мўлжалланган.

Ижтимоий ва саноат объектлари, кўп қаватли турар ва нотурар жойлар қурилишида базальт асосидаги иссиқлик сақловчи қурилиш материалларидан фойдаланиш энг истиқболли технологиялардан бири бўлиб қолаётгани унга булган талабни оширмоқда.

Ушбу қурилиш ашёси иссиқлик ўтказувчанлигининг минимал коэффициентлари ёпиқ структура қалинлигини сезиларли даражада камайтириши мумкин. Таққослаш учун маълумот: 50 миллиметр қалинликдаги плита иссиқлик сақлаш қобилиятига кўра 180 миллиметрдан ортиқ қарағай ёки арча ёғочи, 300 миллиметрга яқин газобетон, 680 миллиметрлик бўш ёғиш ёки 2500 миллиметрлик темир-бетон ўрнини босади.

Дилшод УЛУҒМУРОДОВ,
"Янги Ўзбекистон" муҳбири

ИЛМ-ФАН ЮТУҚЛАРИ

ИННОВАЦИОН ХУДУДЛАР

МУАММОНИ ИМКОНИЯТГА АЙЛАНТИРУВЧИ ДРАЙВЕР

Худудларнинг инновацион фаолияти иқтисодий тараққиётни белгиловчи муҳим омиллардан бири бўлиб, етакчи соҳа ва тармоқларга хорижий инвестициялар ҳамда жаҳон брендларини фаол жалб қилиши билан аҳамиятлидир. Бугун инновацион худудларда иқтисодий-ижтимоий, экологик муаммоларга ечим бўладиган кўплаб истиқболли лойиҳалар амалга оширилмоқда.

Ойбек ОТАМУРАТОВ,
Инновацион ривожланиш агентлиги Хоразм вилояти худудий бошқармаси бошлиғи

Президентимизнинг 2021 йил 1 апрелдаги “Илмий ва инновацион фаолиятни ривожлантириш бўйича давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги фармони асосан, Хоразм вилоятининг Гурлан ҳамда Урганч туманлари инновацион худудга айланганлигини эди. 2021-2022 йилларда 19 илмий-техник, стартап ва тижоратлаштириш лойиҳаси молиялаштирилди. Вилоят бўйича амалга оширилган лойиҳалар доирасида 154 янги иш ўрни яратилиб, ушбу лойиҳаларни тўлиқ ишга тушириш натижасида иш ўринлари сонини 216 тага етказиш кўзда тутилган.

Сифатли нав кафолати

Ин-витро лабораториялари ҳар қандай тупроқдан унумли ҳосил олиш имконини беради. Дунё кўчатчилик амалиётида кенг қўлланилаётган мазкур усул ўсимликларни тўқимадан кўпайтиришни англатади. Барги ва илдизидан ажратиб олинган экотериал шиша идишда махсус озукга ташланади. Шу ҳужайра соғлом, вируслардан холи ўсимлик учун асос бўлади.

Хозирги кунда биотехнологияга эътибор кучайиб, замонавий геномика ва биоинформатика усулларидан фойдаланган ҳолда кимматли генлар ҳамда оқсиллар ва метаболитлар тузилишини ўрганиш юзасидан амалий ишлар олиб бориляпти. Урганч инновацион худудидида ташкил этилган “Bene Fruits” масъулияти чекланган жамиятида интенсив усулда кўчат етиштириш йўлга қўйилган.

Вилоятда 11 минг гектар боғ мавжуд, жорий йилда 2 минг 500 гектар интенсив боғ барпо этилиши режалаштирилган. Албатта, бунинг учун арзон, сифатли, импорт ўрнини босадиган мева кўчатларини етиштириш муҳим аҳамиятга эга. Аини шу йўналишда фаолият юритаётган корхона 52 гектар боғ ва 15 гектар кўчатзорга эга.

Аънавий усулда йилнинг муайян вақтидагина кўчат тайёрлаш мумкин. Қолаверса, уруғ экиб, унинг униб чиқиши хосилга киришини кутишга анча вақт керак. Ин-витро усулида эса сифатли ўсимлик ва ҳужайраларнинг муҳим формалари ажратиб олинди ва шунинг учун ҳам экин етиштириш жараёни тезлашди. Маҳаллий навлардан турли уруғли, данакли, манзарали ўсимликларни ҳужайрадан то кўчат даражасигача етказиш мумкин.

Лабораторияда етиштирилаётган ўсимликлар, асосан, шафтоли, олхўри, ўрик ва нок илдизпоялари, узум, ёнғоқ, pista, киви ва манзарали ўсимликлардан иборат. Ўсимликларни етиштиришнинг барча турлари клонал тарзда амалга оширилмоқда. Ўйлига 5 миллион туп кўчат етиштириш имкониятига эга корхонада 65 ишчи-ҳодим ишлайди. Улардан 50 нафари ишсиз бўлган аёллардир.

Янги турдаги лабораторияда иш тўхтаб қолмайди. Боиси, у ерда йил 12 ой давомида ҳосилдорлиги кафолатланган ўсимликлар етиштирилади. Замонавий биотехнологиялар 1 шохчадан бир ой давомида 10 минг тупгача кўчат етиштириш имконини беради. Бу жуда юқори махсуддорлик. Навдасидан илдиз чиқариш қийин бўлган ўсимликлар учун ҳам ин-витро лабораториялари дастёр бўлади. Мева-сабзавотларнинг ҳам, гулларнинг ҳам, катта дарахларнинг ҳам кўчати дастлаб кичик шишаларда етиштирилади. Англаш мумкинки, бу усул катта майдон талаб қилмайди.

Хоразмда меваги боғлар барпо этиш имконияти катта. Эҳтиёж хориждан олиб келинган кўчатлар ҳисобига қопланса, ўз-ўзидан қатор муаммолар юзга келади. Чунки импорт қилинган кўчатлар билан бирга касаллик ва зараркундалар кириб келиши, йўл давомида яроқсиз бўлиб қолиши ҳам мумкин. Маҳаллий лабораторияда етиштирилган кўчатлар эса хорижикига нисбатан бир неча баробар арзон ва сифати кафолатланган бўлади.

“Bene Fruits” лабораториясини ташкил этиш сабабларидан бири ҳам ана шу муаммоларни ҳал қилиш, кўчат етиштириш ҳамда арзон, касалликдан холи, минтақа ва иқлимга мос навларни танлашдир. Шу билан бирга, ҳосилдорлигини ошириш, экспорт салоҳиятига эга навли боғлар барпо этиш, бозорларга махсудотларни сифатли ва арзон нархларда етказиб бериш. Жорий йилда қарий 2 миллион бош илдизпоя етиштириб, уларнинг 600 мингтагини ички бозорга, қолганини эса экспортга йўналтириш режалаштирилган.

“Bene Fruits” лабораторияси “Нукус ёшлар технопарки” МЧЖ раҳбарлигида амалга оширилаётган “Орол денгизининг мелиоратив ҳолати ва ўстирилган ўсимликлар популяциясини аниқлаш” лойиҳаси бўйича ҳамкорлик қилмоқда. Орол денгизининг қуриган тубига экиладиган, шўрга чидамли капарни, мененгис, лаванда, гледичия, пальма каби ўсимликлар уруғлари лабораторияда ундирилиб, кўчат ҳолида етказиб берилмоқда.

Шоли қобигидан экологик тоза идиш

Инновацион худудда молиялаштирилган лойиҳалардан бири “Gurlan CNC Tech” МЧЖ томонидан кўп контактли пайвандлаш ускунаси ишлаб чиқаришни ташкил этиш стартгаидир. Мазкур ускуна аини пайта қадар юртимизда импорт ҳисобига олиб келинаётган эди. Тадбиркор ушбу ускунани хориждан сотиб олинаётган муқобилларидан кўра, мукамалроқ ишлаб чиқаришни йўлга қўйди. Натижада инновацион худудда маҳаллийлаштириш даражаси 70 фоиздан юқори ускуналар ишлаб чиқара оладиган замонавий корхона ишга туширилди.

Маҳаллий хомашё ресурсларни чуқур қайта ишлаш асосида юқори қўшимча қийматли тайёр махсудот ишлаб чиқариш мумкин.

Гурланди шоли етиштириш бўйича бой тажриба орттирилган бўлиб, туман бу борада юртимизда энг илгорлардандир. Маҳаллий аҳоли томонидан нафақат туманнинг ўзиди, балки қўшни Қорақалпоғистон худудидидаги ерларда ҳам шоли етиштириб келинмоқда. Шу сабабли, шоли етиштириш билан бирга уни қайта ишлаш, қадоқлашга икти-сослашган кичик корхоналар ташкил этилган.

Шолини қайта ишлашдан чиқадиган катта ҳажмдаги чиқинди — шоли дони қобигини қайта ишлаш долзарб масала бўлиб келаётган эди. Шу боис, туманда дон қобигидан экологик тоза озиқ-овқат идишлари ишлаб чиқариш ҳамда шолини қайта ишлашдан олинадиган иккинчи чикинди махсудотдан юқори сифатли озуқабоп ёғ ишлаб чиқариш лойиҳалари амалга оширилмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2022 йил 6 июлдаги “2022-2026 йилларда Ўзбекистон Республикасининг инновацион ривожланиш стратегиясини амалга ошириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига асосан, Гурлан ва Урганч туманларида 2022-2023 йилларда 16 лойиҳа рўйбга чиқарилиши ҳамда бунинг натижасида 158 янги иш ўрни яратилиши белгиланган.

Халқимизнинг “Излаган — олим бўлар, ўйлаган — фозил”, деган ҳикмати бор. Бугун ҳар бир худудда илм-фан вакиллари ўша жой эҳтиёжлари, муаммоларига ечим бўла оладиган янги лойиҳаларни ишлаб чиқиб, амалга оширмоқда. Бу орқали янгидан-янги ишлаб чиқариш қувватлари барпо этиляпти, минглаб янги иш ўринлари яратилмоқда. Бу эса, ўз навбатида, аҳоли бандлигини таъминлаш, импортни қисқартириш, экспорт имкониятларини кенгайтириш ҳисобига худудларнинг иқтисодий барқарорлиги ва аҳоли фаровонлигини оширишга хизмат қилаётир.

БУГУННИНГ ГАПИ

ТИББИЁТДА КОРРУПЦИЯ

Соғлиқни сақлаш вазири масалага ойдинлик киритди

Давлатимиз раҳбари Олий Мажлис ва халқимизга Мурожаатномасида “Биз коррупция ҳақида кўп гапиримиз, лекин вазирлик тизимида коррупцияга йўл қўйилса, нима учун вазир жавоб бермаслиги керак? Энди сўров бошқача бўлади. Вазир ўзи раҳбарлик қилаётган соҳага ажратилган маблағларни самарали ва мақсадли ишлатиш бўйича биринчи бўлиб ўзи жавоб беради”, деди.

Бу борада Коррупцияга қарши курашиш агентлиги коррупция кўп учраётган ва ходимлари аҳоли билан кўп мулоқотга киришувчи соҳаларда масъул вазирлик ҳамда идоралар билан ҳамкорликда коррупциявий омилларни бартараф этмоқда. Хусусан, Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан ҳамкорликда тизимда “Коррупциявий соҳа” лойиҳасини амалга ошириш юзасидан 2021-2022 йилларга мўлжалланган “Йўл харита”лари тасдиқланиб, унда белгиланган вазифалар ижроси таъминланди.

— Масалан, тизимдаги коррупцияга оид ҳолатлар ҳақида тезкор хабар бериш учун “1203” қисқа рақамли “ишонч телефони” ва кўнги-роқ маркази ишга туширилди. Давлат тиббиёт муассасаларида бюджет маблағи ҳисобидан имтиёзли тоифага кирувчи шахсларга квота асосида ордер беришни тўлиқ электрон шаклда амалга ошириш механизми жорий этилди. — дейди Коррупцияга қарши курашиш агентлиги директори Акмал Бурҳонов. — Ундан ортик хизмат турлари тўлиқ электрон шаклга ўтказилиб, даволаш-профилактика муассасаларининг тасдиқланган пулли хизматлари рўйхати вазирликнинг расмий веб-сайтига жойлаштирилди.

Соҳада коррупциянинг олдини олишга қаратилган 26 мингдан ортик тарғибот материал тайёрланиб, 3 мингдан зиёд тиббиёт муассасаси, оилавий поликлиника ва шифохоналарнинг кириш жойларига жойлаштирилди ҳамда “Соғлиқни сақлаш ходимлари учун коррупцияга қарши курашишга оид эслатма” тайёрланиб, тизим ходимларига тарқатилди.

— Тан олиб айтишимиз керак, соҳада ҳали-ҳанон коррупцион омиллар сақланиб қолмоқда. Бунинг натижасида тизим ходимлари томонидан коррупцияга қўл уриш ҳолатлари учраб турибди, — деди Акмал Бурҳонов. — Хусусан, 2022 йил давомида соҳа вакилларининг 793 нафари 805 та коррупцион ҳолатни содир этди. Жиноятларнинг асосий қисми ходимларнинг иш ҳақини ўзлаштириш, ишга киритиш ёки иш соатини кўпайтириш, давлат харидлари, тиббиёт муассасаларига тегишли мол-мулк ва бюджет маблағларини ўзлаштириш, тиббий муолажалар учун пора олиш каби ҳолатлар билан боғлиқ. Тиббиёт ходимларини ишга қабул қилиш, лавозимга тайинлаш ва уларга иш ҳақини ҳисоблаш билан боғлиқ коррупцион жиноят содир этган шахслар сони соғлиқни сақлаш тизимидидаги жами жиноят содир этган шахсларнинг деярли 50 фоизини ташкил этмоқда.

Тахлиллар кўрсатмоқдаки, коррупциявий жиноятларга қўл ураётган шахсларнинг аксарияти шифокор ёки умуман тиббиёт ходими эмас, балки раҳбар ва маъмурий бошқарув вакиллари.

“ЖОРИЙ ЙИЛ ТИЗИМДА “КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШ ЙИЛИ” ДЕБ ЭЪЛОН ҚИЛИНДИ, ВАЗИРЛИКНИНГ МАХСУС “ИШОНЧ ТЕЛЕФОНИ” ТАШКИЛ ЭТИЛДИ. ШУ БИЛАН БИРГА, ИШОНЧ ТЕЛЕФОНИ СИФАТИДА ВАЗИРНИНГ ШАХСИЙ РАҚАМИ ОРҚАЛИ ҲАМ МУРОЖААТЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАЁТИР. АМРИЛЛО ИНОЯТОВНИНГ АЙТИШИЧА, ВАЗИРНИНГ БОШҚАРМА ХОДИМЛАРИ УЧУН ОЧИҚ БЎЛГАН МОБИЛЬ ТЕЛЕФОН РАҚАМИГА ҲАР КУНИ 500 ТАГАЧА МУРОЖААТ КЕЛИБ ТУШАЯПТИ. МУРОЖААТЛАР ОДАМЛАРНИНГ ИШ ҲАҚИНИ ОШИРИШ, УЙ-ЖОЙ ОЛИШИГА КЎМАКЛАШИШ ҲАҚИДАГИ СЎРОВЛАР БИЛАН БОҒЛИҚ БЎЛСА-ДА, КОРРУПЦИЯ ҲОЛАТЛАРИ ҲАМ ИСТИСНО ҚИЛИНМАЯПТИ.

— Коррупцияга қарши курашда 17 та аниқ вазифани белгилаб олдик ва уни амалга ошириш бўйича қадамлар қўя бошладик, — деди Соғлиқни сақлаш вазири Амрилло Иноятов. — Бу осон бўлмайди. Коррупция ҳолатларининг олдини олиш, унга қарши курашиш, коррупциянинг олдини привинтив олишни вазирлик марказий аппаратининг ўзидан бошлашимиз керак. Аини пайтада давлат тиббиёт муассасаларида фаолият юритаётган 4 минг нафарга яқин мутасаддининг дунёқаролини тубдан ўзгартиришимиз зарур. Чунки бугунги талаб кечагидан тубдан

фарқ қилишни тизимдаги раҳбар-ҳодимлар яҳши тушуниши шарт. Мутасадди қатъий ирода билан иш юритса, тизимда коррупцияга қарши курашиш ва унга барҳам беришда самарага эришиш мумкин.

Жорий йил тизимда “Коррупцияга қарши кураш йили” деб эълон қилинди, вазирликнинг махсус “ишонч телефони” ташкил этилди. Шу билан бирга, ишонч телефони сифатида вазирнинг шахсий рақами орқали ҳам мурожаатлар қабул қилинаётди. Амрилло Иноятовнинг айтишича, вазирнинг бошқарма ходимлари учун очик бўлган мобиль телефон рақамига ҳар куни 500 тагача мурожаат келиб тушяпти. Мурожаатлар одамларнинг иш ҳақини ошириш, уй-жой олишига кўмаклашиш ҳақидаги сўровлар билан боғлиқ бўлса-да, коррупция ҳолатлари ҳам истисно қилинмаяпти.

Жумладан, Республика тез тиббий ёрдам маркази Андижон филиали кадрлар бўлими инспектори ишга жойлаштириш учун 400 АҚШ доллари миқдорига пора олаётган вақтда жиноят устиди ушланган. Мазкур ҳолат юзасидан филиал директори ва кадрлар бўлими бошлиғи эгаллаб турган лавозимидан озод этилди. Зеро, мутасаддининг кадрларни танлаш қобилияти коррупцияга қарши кураш асосларидан берибидир.

Соғлиқни сақлаш соҳаси раҳбарияти томонидан эътибор қаратилиши лозим бўлган масалалар талайгина. Масалан, малакали жароҳчи туман шифохонасига бош шифокор ёки туман соғлиқни сақлаш бўлими бошлиғи этиб тайинлаш билан бир вақтнинг ўзиди яҳши жароҳчи йўқотиб қўйиш, сифат бўйича менежер тополмай қолиш мумкин. Шу боис, тажриба сифатида раҳбарлик лавозимларига бошқа соҳалардан менежерлар қақриш таклифи билдирилмоқда.

Жақинда соҳада коррупцияни батараф этиш, жамоатчилик назоратини кучайтириш, очиклиги таъминлашга оид вазифалар ижросига бағишланган йилгилишда Коррупцияга қарши курашиш агентлиги ва Соғлиқни сақлаш вазирлигининг қўшма баёноти қабул қилинди. Шунингдек, тиббиёт соҳасида коррупциявий омилларни келтириб чиқараётган тизимли муаммоларни бартараф этиш, соғлиқни сақлаш тизимини коррупция иллатидан холи қилиш ҳамда жамоатчилик назоратини кучайтиришга қаратилган чораларни амалга оширишга келишиб олинди.

Музаффар Абдуллаев олган суратлар.

Жумладан, соҳада коррупцияга қарши курашиш ишларини жамоатчилик ва ОАВ вакиллари мунтазам тақдим этиб бориш ҳамда муҳокама қилиш амалиётини йўлга қўйиш, тиббиёт муассасаларига ишга қабул қилиш жараёнидаги бюрократик тўсиқларни бартараф этиш ва ходимларни ишга қабул қилишни очик танлов асосида амалга ошириш кўзда тутилмоқда. Бундан ташқари, тиббиёт муассасаларига ишга қабул қилиш юзасидан келиб тушган мурожаатларни кўриб чиқиш бўйича электрон платформани ишга тушириш режалаштириляпти. Соғлиқни сақлаш вазирлиги расмий веб-сайтида тизимдаги барча муассасалар бўйича бўш иш ўринлари ҳақида маълумотлар жойлаб ва доимий янгилаб бориш, тиббиёт ходимларига муносиб меҳнат шaroити яратиш ва даромадини ошириш, ижтимоий ҳаётини кучайтириш бўйича амалий чоралар кўриш юзасидан замонавий механизмлар жорий этилади.

Тиббиёт муассасалари раҳбарлари, кадрлар хизмати ҳамда бош ҳисобчиларни касбий одо-ахлоқ қоидаларига риоя этиш, манфаатлар тўқнашувини бартараф қилиш ва коррупцияга қарши курашиш бошқа йўналишлари бўйича ўқув курсларига доимий ва тизимли равишда ўқитиш тартибини жорий этиш навбатдаги муҳим масалалар сирасига кириди. Тиббиёт муассасаларида беморлар даволаши учун мўлжалланган жами ўрин (жой) сони, жумладан, улардаги банд қилинган ва бўш турган ўрин ҳақида онлайн маълумот беришни электрон платформани ишга тушириш, бепул тиббий хизмат олиш ҳуқуқини беришни ордерларни тақсимлаш жараёнининг очик ва шаффофлигини таъминлаш тартибини ишлаб чиқиш, электрон ордер тизимини масофавий мониторинг қилиш орқали коррупциявий омилларга чек қўйиб, навбатсиз ордер олиш имкониятини бартараф этиш коррупциянинг олдини олишда самара беради.

Шу каби хизматлар кўрсатиш технологияси, зарур кадрлар ресурси, дори-дармон ва тиббиёт буюмлари сарфланшини назарда тутадиган соғлиқни сақлаш соҳасидаги тиббий

хизматларнинг ягона реестрини яратиш, соҳада замонавий ахборот технологияларини жорий этиш бўйича бошланган ишларни тўлиқ қайта инвентаризациядан ўтказиш, барча тиббиёт муассасалари фаолиятини ўзига қамраб олувчи ягона электрон базани ишга тушириш ва ажратиладиган маблағнинг сарфланиши устидан қатъий жамоатчилик назорати механизмларини жорий этиш бугуннинг муҳим вазифаларидан. Ҳар бир тиббиёт муассасаси, оилавий поликлиника ва шифохонанинг кириш жойларида ва вазирликнинг расмий веб-сайтида давлат томонидан кафолатланган бепул тиббий хизматлар ва дори-дармон рўйхати жойлаштирилди ва жамоатчилик хабардор қилиб борилади. Соғлиқни сақлаш вазирлигининг худудий бошқарма бошлиқлари фаолиятини энг муҳим самарадорлик кўрсаткичлари (KPI) асосида баҳолаш тизими босқичма-босқич жорий қилинади. Тиббиёт муассасаларидаги тиббий ускуна ва жиҳозлар талон-торож қилинишининг олдини олишга қаратилган реал вақт режимида ишлайдиган электрон платформа ишга туширилади. Тиббиёт ва фармацевтика ходимларининг малака тоифаси олиш бўйича тақдим этиладиган ҳужжатлари Давлат хизматлари марказлари орқали фақат электрон шаклда қабул қилиш ва аттестация жараёнини онлайн тест орқали ўтказиш тартиби жорий этилади. Вазирлик марказий аппарати ва худудий тузилмаларида алоҳида штар бирикларни асосида коррупцияга қарши ички назорат тузилмаси (комплаенс назорат) фаолиятини самарали ташкил этиш чораларини кўриш бўйича келишув баёнотида ўзифодасини топди.

Мазкур вазифалар ижроси агентлик ва вазирлик ҳузуридаги жамоатчилик кенгашлири томонидан мунтазам муҳокама қилинади ҳамда бу борада қилинган ишлар ҳар чорақда брифинг ёки матбуот анжумани шаклида оммавий ахборот воситалари ва кенг жамоатчиликка етказилади.

Рисолат МАДИЕВА,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

ҚАТАҒОН ҚУРБОНЛАРИ

АЙБИНИ БИЛМАЙ КЕТГАНЛАР

ёхуд бир қишлоқдан тўрт киши нега қатлиом қилинган?

Англиялик ёзувчи Томас Уильсон “Озодликлар тарихи қаршиликлар тарихидир”, деган эди. Афсусланарлиси, ўтмишда жангу жадаллар, тўқнашувларнинг кўпида босқинчиларнинг, бировлар ҳисобига яшашни, ўзгаларнинг мулкани эгаллашни орзу қилганларнинг қўли қанчалар келган. Ҳеч кимга тобе бўлмай, ҳур, озод, эркин, мустақил яшашни истаган халқлар, миллат ва элатлар йўқ қилинган, қул қилиб сотилган, юртлар, шаҳар ва қишлоқлар вайронага айлантирилган.

Оқланганини билмай кетди

“Отам 1898 йили ҳозирги Зомин туманининг Аччи қишлоғида ўртаҳол деҳқон оиласида туғилган, — дейди Аъзам Шукров. — 1922 йилда қишлоқдошимиз Туроббек Турабеков шўро ҳукуматидаги юз ўғириб, миллий истиқлол байроғи остида курашга кирганлар сафига ўтганини маълум қилади. Унинг ёнида Аччи қишлоғидан Қуваат Эшонқулов, Оризул Қозибеков каби йигитлар қаторида отам ҳам қарийб беш ой Қизил армияга қарши курашларда иштирок этди. Шўро аскарларининг қўли банд келиб, Туроббек Турабеков чет элга кетгач, отам 1925 йилгача қишлоқда деҳқончилик билан машғул бўлган. Шундан сўнг туман партия идораларига ишга кириб, турли масъул лавозимларда ишлаган.

1931 йили 27 ноябрь куни Мирзачўл тумани суди қотиби бўлиб ишлаётган вақтда тўсатдан иш жойида қамоққа олинди. Отамга “Миллий иттиҳод”нинг Жиззах бўлими аъзоси, 1922 йили Туроббек Турабеков йигитлари гуруҳида бўлган, деган айболо қўйилди. 1932 йил 14 октябрь куни ОГПУ томонидан бир йиллик сўроқ, тергов, қамоқхона қишлоқларида сўнг отамга 10 йиллик сўргун жазоси тайинланиб, Ўзбекистондан бадарга қилинади.

Отамнинг айтишича, унга жиноят иши очилишига Туроббек Турабековнинг чет элда юрган пайтида танишларига яширинча юборган хати ва унда бирга курашган сафдошлари қатори отамга ҳам салом йўллаб, ҳол-аҳвол сўрагани асос бўлган.

Шундай қилиб, отам қайси халқнинг душмани эканини билмай, серкуёш юртимиздан чиқиб, чулу-тоғлардан ошиб, қанчадан-қанча дарё-ботқоқликларни кечиб, поёнсиз ўрмонларни орта қолдириб, Печора дарёси қирғоғида жойлашган Ухта шахарчасидаги кўмир қонига етиб борган.

Отам 1932 йилнинг қаратон қишида ҳеч қандай шароити йўқ юк поездами 4000 километрдан ортқ йўл юрганини, баъзи хамроҳлари йўл азобидан вафот этганини, Ухтанинг олти ойи ёруғ, олти ойи қоронғу, ёзи қисқа, киши узоқ бўли-

Бу вақтда ота-онаси, турмуш ўртоғи, яъни биринчи хотини вафот этган, яқин қариндошлари чўлни ўзлаштириш учун Мирзачўлга мажбуран кўчирилган, урушга кетган яқинларининг қўли фронтдан қайтмаган эди.

Падали бузқуворим урушдан қайтиб, халқ ҳўжалигининг турли соҳаларида ҳар хил вазифаларда ишлаб, 1987 йилда вафот этди. Лекин оқланганини билмай кетди. Бобосининг ҳикояларини тинглаб катта бўлган акамнинг ўғли Абдуғафур ўтган йили “Шаҳидлар хотираси” жамоат фондига бобоси ҳақида маълумот сўраб хат ёзган эди. Орадан кўп ўтмай, унга жавоб хати келди. Хатда айтилишича, отам 1965 йилнинг 21 декабрь куни Туркистон ҳарбий округи қарорига кўра, ҳарака-

“Отам 18 йилдан сўнг — яъни 40 ёшида Ўзбекистондан чиқиб кетиб, 58 ёшида ўзи туғилиб ўсган қишлоғига кириб келади. Бу вақтда ота-онаси, турмуш ўртоғи, яъни биринчи хотини вафот этган, яқин қариндошлари чўлни ўзлаштириш учун Мирзачўлга мажбуран кўчирилган, урушга кетган яқинларининг қўли фронтдан қайтмаган эди.”

шини, ҳатто совуқдан темир ҳам хусиятини йўқотиб, мўрт бўлиб қолишини алам ва афсус билан ҳикоя қиларди.

Бъазан отамнинг қандай тирик етиб борганию, қандай бир совуқ ўлкага мослашганига, 10 йилни ўлмай ўтказганига ҳайрон қоламан.

Отам жазо муддати тугаб, шодликдан еру кўкка сиймай уйга қайтишга тайёрланаётганида Иккинчи жаҳон уруши бошланиб кетади. Қайтиш йўли беркилади. “Халқ душманлари” халқни ҳимоялашга жалб этилади. Улар энг олдинги сафларда душманга қарши жанг қилади.

Қайси жангларда иштирок этганини хотирлаганда отам Сталинград шаҳри мудоғаси ҳақида сўзлар экан, бир гани кўп такрорларди: “Ўликлар устима-уст қалашиб, уларнинг остида қолганим учун тирик қайтманман”.

Отам 18 йилдан сўнг — яъни 40 ёшида Ўзбекистондан чиқиб кетиб, 58 ёшида ўзи туғилиб ўсган қишлоғига кириб келади.

раҳбарининг 2020 йил 8 октябрдаги “Қатагон қурбонларининг меросини янада чуқур ўрганиш ва улар хотирасини абадийлаштиришга доир кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармойиши бу борадаги ишларни янги босқичга олиб чиқди. Отамнинг сафдошлари оқланишига ҳам шу фармойиш сабаб бўлган, деб ўйлайман”.

Мардлик билан тўғри йўлга жон бераман!

Жиззахлик ватанпарварлар ҳақида изланишлар олиб борган ва матбуотда қатор мақолалар эълон қилган кекса иходқор Имом Берди билан ўз даврининг ҳақиқий қаҳрамони, ватанпарвари Туроббек Турабеков ҳақида ҳам суҳбатлашдик.

“Ёшим саксонга яқинлашмоқда. Тарихга, бадий ижодга, айниқса, тарихий мавзуларда мақолалар ёзишга қизиқаман, — дейди Имом Бобо. — Жиззахлик қатагон қурбонлари ҳақида ҳам мақолаларим чоп этилган. Миллий қаҳрамонларимизнинг архив маълумотлари билан танишганман. Маҳалласига бориб, кекса авлод вақиллари, бошқа жойга кўчган қариндошларини топиб гаплашганман, маълумот йиққанман.

Аччи — қишлоқнинг умумий номи. Туроббек Турабеков қишлоқнинг Қултепа маҳалласида туғилган. У Зоминдаги рус-тузем мактабда ўқиган. 1916 йили ёзи таътилда қишлоғига келади. Худди шу кезлари Жиззахда кўзғолон бўлиб ўтган, унда иштирок этган кишилар манзили аниқланиб, вайрон қилинадиган қишлоқлар рўйхатида Аччи ҳам киритилди. Уша даврда қишлоқда диний илмга эга, мадраса кўрган мулалар кўп бўлган.

Хамма Йўлдошев олган сурат.

“ОКТАБР ТўНТАРИШИ БўЛГАНИГА ҲАМ БИР АСРДАН КўПРОҚ ВАҚТ ўТДИ. ЕТМИШ йилдан ЗИЁД шўролар зулми остида яшадик. Шўролар даврида Миллий Озодлигимиз учун курашганларни босмачи деб атадик. Аслида ким босмачи эди? Бировнинг юртига бостириб келганларми ёки ватанини улардан ҳимоя қилганларми? ўзимиз ҳам уларни ҳақорат қилиб фильмлар ишладик, китобларга салбий қаҳрамон қилиб олдик.”

Мунглиғ аёлим Бибилизол ва синглим Норғулойга!

Сойликда, тепалиқдан туриб одамларни ва бутун қишлоқни беҳато нишонга олиш мумкин бўлган жойда эди. Жазо отряди бошлиғи тиловатни тўхтатмаётган мулаларни, дуога қўл олиш турган барча кишиларни нишонга олишга буйруқ берди. Замбарак озги ҳам уларга қаратилади. Лекин тепасида ажал соя солиб туришига қарамай, дуо билан машғул кишиларнинг бирортаси қилт этмай жойида ўтираверди. Бу холатни Туроббек: “Халойиқнинг бутун фикри-зири Аллоҳда, Оқ подшо Николай Иккинчини олқишлаш билан бирга, сизларнинг ҳақларингизга ҳам дуо қилаятилар”, дея таърифлайди. Бундан жазо отряди бошлиғининг кўнгли юмшаб, Аччи қишлоғи аҳли жазодан қутулиб қолади. Гапнинг индаллоси шуки, жазоланиши керак бўлган қишлоқлардан фақат Аччи, аввало, Аллоҳга қилинган беадад илтижолар, қолаверса, 16 яшар ўспирин Туроббекнинг пухта режаси ва сўзасомлиғи тўғрисида даҳшатли фожиадан омон қолган”.

Туроббек Турабеков 1917 йил февралда Зомин приставида таржимон бўлиб ишлади. Октябрь тўнтаршидан сўнг совет ҳукумати қарор топгач, саводли, айниқса, рус тилини яхши биледиган маҳаллий кадрларга кўпроқ эътиҳоз сезила бошлади. Шу боис, Туроббек 1917-1919 йилларда Қаратощ бўлиси ижрокўмида раис бўлиб хизмат қилади. Кейинроқ у Жиззах юқори ижрокўмига сайланади. Орадан тўрт ой ўтиб, Жиззах милицияси бошлиғи бўлади. Туроббек Турабеков 1921 йил охирида Самарқанд ЧКсига ишга олинади ва Жиззах ВЧК раҳбарлиғига тайинланади. 1922 йилда эса атрофда бўлаётган ноҳақликларни кўриб, қаршилик ҳаракатига қўшлади ҳамда 1923 йилгача болшевикларга қарши курашди. Қўччиликнинг айтишича, унинг қўл остидаги йигитлар сони 200 нафардан кўпроқ бўлган.

Қизил армия кучайиб кетганидан сўнг у дастлаб Афғонистонга, кейин Эронга ўтиб, муҳожирликда кун кечирган. У йигитлари билан бир муддат Эроннинг Машхад шаҳрида яшаб, муфтий Садриддинхон хизматига бўлади. 1927 йил март ойида маҳфий тарзда юртга қайтиб, бир муддат яшайди ва йил охирида яна Эронга қайтади. 1928 йил августда ака-укаси Усмонбек ва Ҳазратқул билан СССРга қайтиб келиб, қишлоқда деҳқончилик билан кун кечира бошлади. Бирок 1929 йил кузида “Миллий иттиҳод” ташкилотига қарши очилган сохта жиноят иши доирасида улар қамоққа олинади ва отувга ҳукм қилинади.

Қатагон қурбонлари хотираси давлат музейи катта илмий ҳодими, фидойи инсон, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори Баҳром Ирзаев Аъзам Шукров Туроббек Турабековнинг иккати — турмуш ўртоғи ва синглисига, шунингдек, акасига юборган хати нусхасини берган. Сизларга биринчи хатни ҳавола қиламиз. Бу хат Туроббек қандай олижаноб инсон бўлганини, унинг оиласига, турмуш ўртоғи, синглисига муносабатини яқол кўрсатади:

Дунёда энг вафоллиг кўрсатган аёллар бўлса, улар сизлардирсиз. Бизлар учун кўп жафолар кўрдирдингиз, вафолар қилдингиз. Жаноби Ҳақ сизлардан икки дунёда рози бўлсин. Мен сизлардан розиман. Жавҳарой ва Аноройга меҳрибон бўларсизлар, тарбия қиларсизлар. Хоҳлаган вафоллик қилганларнинг ўғиллари билан белгилаб кўрсизлар. Ҳа, ҳаммаларингизга жуда бахт ва саодатлик кунлар на-сиз қилсин. Иншааллоҳ, бу кун бўлмаса, тонгла бир-биримизни кўраимиз. Асло хафа бўлмайсизлар. Ҳамиша дуларингиздан умидворман. Мен сиз оқилларимизни кўтказмоқ учун ўлим тарафига ўйнаб бораман. Ёш кетди, демаясизлар. Мен бу ўлимни ўзим учун бахт биламан. Чунки мардлик билан тўғри йўлга жон бераман! Жавҳарой ва Аноройни юзларидан ўпарсиз. Ҳаммаларингизни Худого топширдим. Бийтемир отамизга ва Тавбойга бошқа ҳамма сўроғонларга абадий салом. Рози бўлсунлар. Қулиб туриб сизларга эгилиб салом қолдирган Туроббек Турабекуф”. Алвидо / имзо

Октябрь тўнтарши бўлганига ҳам бир асрдан кўпроқ вақт ўтди. Етмиш йилдан зиёд шўролар зулми остида яшадик. Шўролар даврида миллий озодлигимиз учун курашганларни босмачи деб атадик. Аслида ким босмачи эди? Бировнинг юртига бостириб келганларми ёки ватанини улардан ҳимоя қилганларми? ўзимиз ҳам уларни ҳақорат қилиб фильмлар ишладик, китобларга салбий қаҳрамон қилиб олдик. Албатта, ўз таърибимиз билан эмас, давр, замон талаби шу эди. Шундай қилишга мажбур бўлдик. Энг ачинарлиси, буни ўша пайтдаги авлодлар онига сингдирдик, ёмон кўрганларимизни ўша “босмачилар”га ўхшатдик, уларнинг номи билан атадик.

Мустиқилликка эришганимиздан сўнг аста-секин улар ҳақидаги ҳақиқатларни кўрқа-писа ёза бошладик. Кейинги йилларда Президентимиз ташаббуси билан кўпгина хайрли ишларга қўл урилмоқда. Олий суд ордонлиги учун курашган қатагон қурбонларини бирин-кетин оқлапти. Хуллас, бугун улар ҳақида беамалол ёзаями. Лекин улар жуда кўп бўлган. Минг-минглаб ватанпарвар юртдошимиз босмачи сифатида ноҳақ қийноқларга солинган, сўргун қилинган, отиб ташланган. Балки уларнинг барчасини давлат миқёсида миллий истиқлол курашчилари деб аташ, уларга шаҳарларимиз марказларида ёдгорликлар ўрнатиш вақти етгандир. Агар шу ишга кўл урилса, уларнинг руҳи олдида ўз инсоний вазифамизни бажарган бўлардик.

Фарҳод НЕЪМАТОВ, Бекқул ЭГАМҚУЛОВ, “Янги Ўзбекистон” муҳбирлари

“Янги Ўзбекистон” ва “Правда Востока” газеталари таҳририяти” ДУК
МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Салим ДОНИЁРОВ

Таҳририятга келган қўлёмалар тақриз қилинмайди ва муаллифга қайтарилмайди.
Газетанинг етказиб берилиши учун обунани расмийлаштирган ташкилот жавобгар.
Газета таҳририят компьютер марказида саҳифаланди.
Газетанинг полиграфик жиҳатдан сифатли чоп этилишига “ШАРҚ” НМАК масъул.
Босмаҳона телефони: (71) 233-11-07

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил 13 январьда 1047-рақам билан рўйхатга олинган.
Нашр индекси — 236. Буюртма Г-146.
14144 нусхада босилди.
Жазми — 3 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А2. Баҳоси келишилган нарҳда.

Навбатчи муҳаррир: Муножат Мўминова
Мусаҳҳиб: Малоҳат Мингбоева
Дизайнер: Зафар Рузиев

Манзилими:
100029, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32-уй